

13. « En ego illa sum, quæ, pro eo quod gentilitio a semine procreata Christo adhaerens, dudum a vobis, ut eum abnegarem, diro verberare lacerata sum. Quæ hactenus infirmitate carnis huc illucque profuga delitescens^a, nunc jam in virtute Dei mei subnixæ, vestris adstare non verens prætoriiis, eadem qua primum constantia Christum Deum in veritate profiteor, scelerosumque dogmatistam vestrum pseudopphetam, adulterum, magum et maleficum esse protestor. » Tunc deinde virgo venerabilis Maria diffusionem celestium gratiarum sanctificato protulit ore : « Et ego, iudex, olim inter illos confessores magnificos habens germanum, qui non levi subsannatione vatem vestrum infamantes occubuerunt, similique audacia Christum esse in veritate Deum asserens, ritum vestrum legisque cæremonias B daemoniorum figmenta esse profiteor. » Exemplo sævissimus arbiter vesano concitatus furore, sub voce illa terribili frendens, virginale propositum asperrimo deterret boatu, minis exprobrat, clamoribus arguit, adjiciens carceris squalorem, et contubernium scortorum.

Carceri mancipantur, ubi eos confortat S. Eulogius.

14. Suscipiunt denique abdita carceris sponsarum Christi membra tuenda magis quam eliminanda, quæ semper pudico honestata decore ab ipsis cunabulis actu sanctimonix præpollentes, præcipua virtutum gratia reluxerunt. In quibus aliquandiu sanctæ virginis permanentes, insistunt jejunio, orationi incumbunt, totumque illum horrorem ergastuli celestium meditatione hymnorum expediunt. Tunc nos etiam ex antro^b deducti, cum isti carceri deputarentur, Deo favente, ad instructionem illarum, librum *Documentum Martyrii* condimus; eisque jam pene a proposito suasionem quorundam labentibus, in solatium meditandi et consummandi prælia inchoata

^a Per integrum sexennium a fugæ suæ tempore, ut constat ex *Docum.*, num. 21. SCHOT.

^b Diximus jam (Schol. in cap. 6, lib. II, Mem.)

dicavimus, connectentes in finem opusculi orationem suo certamini, omnique Ecclesiæ congruentem.

Inde eductæ occiduntur.

15. Igitur permanentes in laudibus Dei, et sacratissimæ virginis, post tertiam admonitionem prosternendæ in forum eductæ sunt. Taceam judicis sciscitationem vicibus allatam eis, vel una vel sigillatim ad beatissimam Floram (6), sicuti jam alibi^c digessimus. Et intuitu mediocritatis aliquid silentis, ne fastidium protractus sermo legentibus generet, mors virginum pretiosa stylum competentem fine coarctat. Inde præcipiti ducatu ad locum decollationis ductæ, sacra signacula vultibus imprimunt. Et sic, extensis collis, post beatam Floram sancta Maria prosternitur. Quorum corpora canibus devoranda ac volucris discernenda ibidem relinquentes, alio die in flumen projecerunt. E quibus cadaver sanctæ Mariæ virginis et martyris cænobio Cateclarensi, a quo ad martyrium descenderat, donante Deo reponitur; cum tamen corpus beatissimæ virginis et martyris Floræ, quo situ Dominus reposerit, penitus ignoretur. Capita vero illarum in Basilica sancti Aciscli martyris reconduntur, quo præsentiali corporis sui favore populos Christianos tuetur.

16. Ultimo tantummodo historix loco insinuare curamus, quod, priusquam virgines beatæ deciderent, quibusdam consorioribus promiserunt quod eo ipso, quo Christi coronatori suo assisterent obtentu adeptæ gratiæ sponsum precantes, nos vinculis liberarent; quod ita Deo fautore peractum est. Nam illæ octavo Kalendarum Decembris martyrium consummantes, nos tertio earumdem Kalendarum compedibus resolutos ab squalore carceris eruerunt, æra qua supra. Per Christum Dominum nostrum, qui vivit cum Patre et Spiritu sancto in sæcula sæculorum. Amen.

de utriusque carceris Cordubensis discrimine. MORAL.

^c In epist. ad Alvarum quæ sequitur.

SANCTI EULOGII EPISTOLÆ^a

EPISTOLA PRIMA

AD ALVARUM.

Martyrium duarum virginum Floræ et Mariæ celebrat.

Charissimo in Domino Jesu Christo fratri meo ALVARO EULOGIUS.

1. Magnificavit Dominus misericordiam suam nobiscum, mi frater, et facti sumus lætantes (*Psal.* cxxv, 3). Quia quibus verbum vitæ in lacrymis seminavi-

^a Nonnullas tantum S. Eulogii epistolas hic representamus, cum cæteras suis propriis locis ediderimus, illis opusculis præfixas quorum occasione scriptæ sunt.

PATROL. CXV.

D mus, in gaudio victoriæ fructum metisse videmus. Videmus enim virgines nostras, debellato principe tenebrarum, conculcatis mundialium oblectamentis affectionum, accensis^b adorarum lampadibus, obviam prosiliisse sponso ac regi cœlorum. Et, quia semper se hostiam vivam, sanctam, Deo placentem præparaverunt, ideo cœlestis aulæ limina adeuntes intraverunt, invitante Christo ad nuptias, cantantes canticum novum, atque dicentes : Dignus es, Do-

^b Hoc est, palmarum et gloriæ triumphalis. Diximus de hac voce in ipso *martyriali Docum.* (Schol. num. 2.) Manifestum autem est, quam Servatoris nostri parabolam respiciat. MORAL.

27

mine Deus noster, accipere gloriam et honorem, quoniam redemisti nos de potestate tenebrarum, et fecisti nos condignas sortis sanctorum tuorum, et transtulisti in regnum tuum æternum (*Apoc. v, 9, 10*). Et, cum hoc gaudium universalis Ecclesia de illarum victoriis habeat, præcipue tamen ego præ cæteris quodam tripudio jucunditatis extollor, quoniam non in vacuum eis, jam pene quorundam exprobratione a gradu suo labentibus, *Documentum illud martyriale* porrexisse conspicio. Quia, licet ab initio mundi et vocatio et sanctificatio earum a Deo Patre nimirum processerit, habet tamen intentio nostra in earum instructione suam coram Domino mercedem repositam, qui largitionem argenti calicis remunerari promisit in nomine suo impensam (*Marc. ix, 40*). Nam decimo et amplius die priusquam ad martyrium ducerentur, solam dominam meam Floram, instinctu fratris sui, iudex ille iniquitatis additioni suæ advocans, post agnitam ejus invictissimam professionem, qua ipsum judicem Christi ancilla denotans, adversarium fidei intrepida responsione dejecit, in carcerem eam jussit reverti. Quapropter claustra, quibus detinebantur, ego appropinquans, quæ judicis ad eam interrogatio fuerit, vel quæ ad judicem responsio ejus exstiterit, dominam meam humiliter sciscitatus sum.

2. Illa vero, ut erat angelico decorata aspectu (1), supernæ claritatis gratia fulgens, hilari vultu, ore pudico, jam quasi quibusdam cælestis patriæ gaudiis vegetata, subridens retulit mihi: « Dum hodie judici præsentarer, præceptor, astante haud procul e contra fratre meo, illo adversario fidei nostræ, cuius persecutione in hunc lacum decidi, exquisita sum utrum eum agnoscerem. Quem ego fratrem meum esse carnalem proferens: Quare, inquit iudex, iste cultor fidei nostræ probatissimus manet, et tu Christum proferis? Respondi: Ante octennium, o iudex, et ego tenebris ignorantie occupata, paternis legibus serviens, gentilitio famulabar errori. Sed, illuminante me pietatis auctore, elegi fidem Christianorum, propter quam certare disposui usque ad obitum. Et quæ est, inquit iudex, hodie sententia tua, in illud quod dudum coram me professus es? Exprobrationem videlicet sui vatis abstrusis interrogationibus exprimens, qua ipsum auctorem sectæ perversitatis olim amota formidine detestata sum, cum iterum e latibulis meis ad passionem regrediens, forum petii, ac judicem adii. Identidem aio, iudex, quæ et primo me exponentem audisti; et, si me adhuc disquisieris, ingentiora prioribus de eo referam tibi. Tunc, inflatis buccis, turgenti gutture stridentibus lingua sermonibus de interitu me comminans, in ergastulum jussit reverti. »

3. Hæc postquam melliflua oris sui relatione mihi domina mea retulit, verbis eam, quibus potui, con-

^a Hoc nimirum est, quod retro jam in ipso ad has virgines opere (Schol. num. 4) adnotavimus. MORAL.

^b Cum jam omnia fusius et narrata sint, libro secundo (id est lib. II Memor. cap. 8, quod nunc

A fortavi, de spe promerendæ coronæ admonui, ejusque angelicum obtutum reclinis cervicibus adoravi; deinde precibus ejus et felicibus meritis me commendans, reverentissimis illius colloquiis recreatus, latibula carceris mei revisi. Unde, quæso fraternitatem tuam, charissime domine, ut ad posterorum memoriam gesta passionis earum brevi tantummodo ordinare digneris stylo, ita semper illarum protegi merearis suffragio. Ipso autem die quo gloriosarum nobis relatus est sub confessione nominis Christi interitus, omnes ad orationum arma currentes, horam nonam in Dei laude persolvimus. Ac deinceps auctis tripudiis vespertinum (2), matutinum, et missale sacrificium consequenter ad honorem et gloriam nostrarum virginum celebravimus, cunctique nos illarum patrocinio tutandos fovendosque commisimus. Et quia universorum spes non perfortuniorie in earum meritis collocata est, ideo, sicuti cernitis, favens Christus earumdem victoris et interventibus gloriosis, post sextum diem quo illæ coronatæ sunt, nos vinculis absolvit, et carcerali claustro exemit. Nam et quibusdam familiaribus hoc, antequam paterentur, condixerunt sororibus, ut mor, postquam Christo coronatori suo assisterent, pro nostra liberatione intervenirent. Et sic quidem illæ octavo Kalendas Decembris explentes martyrium, nos tertio earumdem Kalendarum sole dimitimur: magnificentes et benedictes nomen Dei nostri, qui confortavit in certamine sanctas virgines suas Floram et Mariam, et vicerunt; nosque per digna illarum merita liberavit in pace, qui est benedictus in sæcula sæculorum. Amen.

EPISTOLA II.

AD BALDEGOTHONEM.

Narrat Baldegothoni Floræ sororis martyrium, et galumque ejus ei transmittit b.

EULOGIUS servus Christi charissimæ in Domino Jesu Christo sorori nostræ BALDEGOTHONI salutem.

Notum tibi sit, domina soror, quia consummavit martyrium suum in pace domina et sanctissima patrona nostra soror tua Flora octavo Kalendas Decembris, die tertia feria, hora nona, una pariter cum consocia sua beata Maria Cateclarensi religiosa (quæ inter illos priores martyres fratrem in cælum præmisit Walabousum diaconum), perseverantes in sancta professione usque ad mortem. Iude, charissima soror, jubemus te tanta consolationis ope suffultam manere, quanta sine dubio credimus illas inter collicolas et beatarum virginum choros collocatas manere, tenentes victoriæ palmas, quotidie ante thronum agni, canticum novum cantantes, atque dicentes: *Dignus es, Domine Deus noster, accipere gloriam et honorem, quia redemisti nos de potestate tenebrarum, et per gloriosum martyrii tropæum transtulisti nos in regnum tuum (Apoc. v, 9 et 10)*. Tu vero, dilectis-

sigillatim editum est sub hoc titulo: *Vita et Passio SS. Floræ et Mariæ* et Epistola superiore, atque utrobique, quæ necessaria visa sunt, adnotata; nihil hic reliquum fuit quod schollis indigeret. MORAL.

simam, studere vitam tuam dignis et Deo placitis moribus exornare, quibus in æternum valeas cum Christo regnare, et beatarum virginum consortiis inhærere. De cætero direximus tibi pro memoria venerabilis sororis tuæ Floræ cingulum, quo illa in carcere usa est. Vale in Domino, et ora pro nobis, charissima soror.

EPISTOLA III.

AD WILIESINDUM EPISCOPUM PAMPILONENSEM.

Cum in Galliam iter diuus Eulogius faceret, apud hunc Antistitem fuerat diversatus, qui beati Zoyli martyris Cordubensis ab eo reliquias petierat. Ejus suæ peregrinationis historiam hic retexens, reliquias Zoyli et Aciscli etiam transmittit, calamitates, quas Cordubensis perpetitur Ecclesia, multorumque martyria recensens.

Reuerentissimo et sanctissimo Dei ministro, domino et Patri meo WILIESINDO (1), Pampilonensis sedis Episcopo, EULOGIUS presbyter salutem.

1. Olim, (2) beatissime papa, cum dira sæculi fortuna, quæ fratres meos Alvarum et Isidorum a genitali solo abducens, pene in ultiores Togatæ Galliæ partes apud (3) Hludovicum regem Bajoariæ exulare fecit; cum me etiam propter eos diversas adire regiones, et ignota atque laboriosa itinera subire compelleret (quoniam stipata prædonibus via, (4) et funeroso quondam Wilihelmi tota Gothia perturbata erat incursu, qui adversum Carolum regem Francorum eo tempore auxilio fretus Habdarraghmanis regis Arabum, tyrannidem agens, inuia et inadibilia cuncta reddiderat) ad partes Pampilonenses diversus, potaveram me inde cito migraturum. (5) Sed ipsa iterum, quæ Pampilonem et Seburicos limitat Gallia Comata, in excidium prædicti Caroli contumaciores cervices (6) factionibus comitis Sancii Sancionis erigens, contra jus præfati principis veniens, totum illud obsidens iter, immane periculum comitantibus ingerebat. Eo tempore magnam mihi consolationem Beatitudo Tua in ipsa peregrinatione exhibuit. Et vere summi magistri typum gerens, et in veritate ejus præceptis obediens, non distulisti hospitio recreare, quem tibi vera charitas Jesu Christi commendaverat, dicentis: *Hospes eram, et collegistis me* (Matth. xxv, 35). Ita thesauros meritorum apud patrem in cælis collocare studens, præbes necessaria destitutis, foves omnia, universa tutaris; adeo ut in illo exsilio meo nihil præter affectuosam peregrinorum fratrum et destitutæ familiæ præsentiam suspirarem. Lugebam ego sæpe, sed tu, pater, assidue consolabaris mœrentem; flebam multum, sed tu pia compassione relevabas prostratum. Quandoquidem juxta Apostolum mecum infirmabaris, mecum tristabaris, plangebisque uber-

tim, cum ego plorarem (Rom. xii, 15, et II Cor. xi, 29). Cumque me uno residere loco multiplex dolor non sineret, libuit mihi loca visitare sanctorum, quo dejectum summis mœroribus animum relevarem.

2. Et maxime libuit adire beati Zachariæ ascysterium, quod situm ad radices montium Pyrenæorum in præfata Galliæ portariis (7), quibus Aragus flumen oriens, rapido cursu Seburim et Pampilonam irrigans, anni Cantabro infunditur; quod famosissimis in exercitatione regularis disciplinæ studiis decoratum, toto refulgebat occiduo. Sed tu, pater, juvas anhelantem, et salutari consultu instruis abeuntem, pioque fratrum comitatu foves pergentem. Prius autem quam ad eundem locum accederem, plures apud (8) Legerense monasterium commemorans dies, præcipuos in Dei timore viros ibidem manere cognovi. Deinde alia atque alia loca peragrans, tandem divino munere ad illud quod sæpius desiderabam perveni cœnobium. Præerat quippe ei tunc Odoarius abbas, summæ sanctitatis magnæque scientiæ vir, qui, ultra quam referri potest, nos digne suscipiens, omnem erga nos humanitatem exhibuit.

3. In illo etenim beatæ congregationis collegio, quod pene centenarium numerum excedebat, veluti sidera cæli, alii quidem sic, cæteri vero sic, diversis meritorum virtutibus emicabant. Florebat in nonnullis perfecta charitas Christi, quæ foris mittit timorem; plerosque alto culmine extollebat humilitas, qua sese unusquisque juniore inferior reputans, imitatores præceptorum Dei fieri contendebant. Multi etiam, cum essent corpore imbecilles, virtute tamen magnanimitatis subnixi, alacrioribus animis injectum exercebant obsequium. Sic quoque in aliquos principatum suum obedientia (quæ omnium virtutum magistra est) vindicans, suos non patiebatur executores degenerare; sed supra vires grandia exercere compellebat, quoscumque suo munere illustraverat. Operabantur omnes certatim; alter alterum invitans, contendebat præcellere. Augebatur invicem ardor placendi Deo et fratribus, et unusquisque propriæ artis industriam ad communem profectum exercitabat. Exercebant alii peregrinorum et hospitem diligentius curam, et, quasi declinanti Christo ad hospitium eorum, omnibus adventantibus obsecundabant. Cum vero tot essent, nullus murmurans, nemo arrogans intererat. Studebant cuncti silentio, totamque per noctem furtivis precibus incumbentes, nocturnum chaos pervigili meditatione vincebant; magna se circumspeditione valantes, ne Psalmistæ denotarentur oraculis, qui ait:

madmodum Romani, uterentur. Plin. lib. iii, cap. 14. MORAL.

c Diximus de hoc vocabulo schol. in Præfat., lib. i Memor., n. 2. MORAL.

d Sunt qui dicant hujus abbatis se quædam opuscula excusa vidisse. Certe Trithemius ejus inter scriptores ecclesiasticos non meminit. Id.

e Schot., bene.

* Titulos in hac et in cæteris epistolis, quemadmodum in veteri codice fuerunt, reliquimus. Et hic ille Wiliesindus episcopus est cujus multam mentionem facit Iniguus Ariste regis diploma, quod in Navarrorum Historia Garibayus apposuit; de quo in Nunilone et Alodia jam diximus. MORAL.

b Cisalpina Galliæ pars quæ Italiæ conjuncta fuit, Togata ideo dicebatur, quod togis incolæ, que-

Dormierunt somnum suum, et nihil invenerunt (Psal. LXXV, 6).

4. Sed quid referre de sanctorum virtutibus lingua potest mortalis, qui in terris positi angelice degunt? et qui, licet inter homines conversentur, propositum vero gerunt cœlestis? Cum quibus paululum commorans, cum ab eis vellim discedere, omnes solo prouunt, pro se exorare deposcunt, et cur tam cito a me desererentur, supplicii prece conquerebantur. Præstabat quippe tunc mihi charissimus filius ^a meus Theodemundus diaconus comitatum, qui ab exordio itineris mei uque in ultimum inconuulsibiliter contubernio meo cohærens, mecum totius discrimina illius peregrinationis confecit. Regredientibus ergo nobis præsentem sodalitatem abbas ille venerabilis Odoarius, et Joannes præpositus ^b, per totum usque in vesperum diem colloquium de diuinis Scripturis gerentes. Sic quoque ab invicem datis osculis discedentes, ad te, apostole Dei, e vestigio repedauimus, cuius informatione tanta honoris venerabilitate ab illis patribus excipi meruimus.

5. Igîtur cum proprium reuiscere aruum, piæ matris Elisabeth seu sororum duarum Niole et Anulonis, juniorisque fratris Joseph urgerer affectu; cogis ut adhuc remaneam, nec sinis abire mœrentem. Sed utroque vulnere percussus cor meum tu jam mederi non poteras, cui et peregrinatio fratrum et desolatio domesticorum quotidianum afferebant lamentum. Ita de nostra charitate confusus, rogas ut, Cordulam repetens, ipse (9) reliquias tibi sancti martyris Zoyli dirigerem, et hoc munere Pampilonenses populos illustrarem. Illico me satisfacere petitioni tuæ respondi; et hujus rei debitorem me vobis esse in veritate promisi.

6. Cumque a vobis egrederer, festinus (10) Cæsar-Augustam perueni causa fratrum meorum, quos vulgi opinio negotiatorum cohortibus interesse nuper ab ulterioris Franciæ ^c gremio ibidem descendentibus jactitabat. Deinde, urbi appropinquans, negotiantes quidem reperi, peregrinos autem meos eorum relatione apud Maguntiam nobilissimam Bajoariæ civitatem exsulasse cognovi. Et verum fuisse hoc negotiatorum nuntium, regredientibus Deo fautore succedenti tempore ab interiori Gallia fratribus nostris, didicimus.

7. Aliquandiu vero apud Seniores Pontificem, qui tunc rectis vitæ moribus eandem urbem regebat, demorans, postea (11) Complutum descendendi, raptim

^a Spiritualiter filium nominat, quem in Christo, ut D. Paulus inquit, genuerat; erudiens, instituens, et ad eum usque dignitatis in Ecclesia gradum provehens. MORAL.

^b Nostri temporis monasteria Benedictina et Cisterciensia præter abbatem, Priorem etiam (ita appellant) ex prisco suo instituto habent. Hunc nimirum præpositum vocat D. Eulogius. Ib.

^c Bojariam seu Bajoariam Germaniæ superioris partem recte ulteriorem Franciam nominat; nam Francorum tunc et regnum et nomen ad Germaniam usque ultimam protendebatur. Est autem Maguntia

A per Segontiam transiens civitatem, in qua tunc præsulatum gerebat vir prudentissimus Sisemundus. Et, cum ab antistite Complutensi Venerio digne susceperer, (12) post quintum diem Toletum reverti, ubi adhuc vigentem sanctissimum senem nostrum, faculam Spiritus sancti, et lucernam totius Hispaniæ (13) Wistremirum episcopum ^d comperi, cuius vitæ sanctitas, totum orbem illustrans, hactenus honestate morum celsisque meritis catholicum gregem refovet. Multis apud eum diebus degimus, ejusque angelico contubernio hæsimus.

8. Cumque in domum me revocassem, cuncta incolumia reperi, genitricem scilicet binasque sorores, et ultimum nostrorum omnium ætate Joseph, (14) quem sæva tyranni indignatio eo tempore a principatu dejecerat. Suscipit peregrinum suum destituta familia, et quasi e sepulcro suscitatum lætantibus animis gaudet revisisse post longum tempus Dominum. Ego vero semper in omni colloquio meo te patrem ^e extollens, semper inter familiares sermocinationes tuam beneficentiam recolens, semper tuæ charitatis affectum corde gestans, mentis ulnis amplector.

9. Et quia, intercedente terrarum proliza capedine, multis ab invicem disparatur spaliis, obstante quoque alio chaos immatere, quo ego Cordubam positus sub impio Arabum gemam imperio, vos autem Pampilona locati, (15) Christicolæ principis tueri mereremini dominio, qui semper inter se utriusque gravi conflictu certantes, liberum comitantibus transitum negant; inde est, vel quod non debitum vestræ bonitati dependimus famulatum, vel quod non pio desiderio vestro satisfecimus in transmissione reliquiarum, seu quia non quibuscumque tales tantasque opes committere duximus ratum. Nunc autem, quia, Deo dispensante, ^f Donus (16) Galindo Enniconis ad propria remeans, suos reuiscere lines exoptat, per ipsum vobis præfati martyris reliquias destinavimus. Sed et sancti Aciscli, quas a nobis non postulastis, transmisimus, ut vos sponsonis vestræ votum feliciter adimplentes, (17) eorum beatæ memoriæ construendo basilicam, nobis Deo fautore propter hanc obedientiam patrocinium illorum occurrat ad veniam, Christo vobis omnia repensante atque donante, quæ in nobis egistis, et quæ erga nos operati estis; quem vestrum in nos olim exhibitum non latet obsequium, et pia remuneratione centuplicatum vobis valet rependere commodum, qui dixit: *Qui vos recipit, me recipit; et qui vos sper-*

notissima in Germania superiori civitas. Ib.

^d Perperam Baron., *Wistremonium*. *Annal.* ad ann. 844, num. 22.

^e Schot., *excolens*.

^f Ita recte Morales, quin opus sit corrigere cum Schotto, *dominus*. Nam *doni* seu *domni* appellationem pro *domini* frequenter usurpatam nemo ignorat. Aliunde strictissime loquendo vox *Dominus* Deo tantum, *domnus* vero sanctis vel clarissimis viris ac mulieribus tribuitur, abbatibus simul et monachis, ut videre est apud Glossarium Canonum.

uit, me spernit; et qui recipit prophetam in nomine prophetæ, mercedem prophetæ accipiet; et qui recipit justum in nomine justii, mercedem justii accipiet (Matth. x, 40, 41). Cuncta tibi, Pater, reposita sunt coram Domino. Omnia apud illum, quæ piis laboribus tuis debentur, salva et incolumia perseverant, recipienda ab eo tempore necessario cum justus iudex advenerit, unicuique reddere pro qualitate laborum, aut præmium aut supplicium.

10. ^a Denique, beatissime Pater, nolumus vos ignorare tribulationem nostram, quam his diebus nostro præpediente ^b deliquio sustinemus, ut solito nos propensius orationum clypeo defendentes, vestræ intercessionis irrepudiabili merito, quod multum apud Dominum valere confidimus, e profundo tædiorum labyrintho erui mereamur. Etenim anno præsentii, qui est æra octingentesima octuagesima nona, exardescens sævus adversus Dei Ecclesiam furor tyrannicus omnia subvertit, cuncta vastavit, universa dispersit, retrudens carcere episcopos, presbyteros, abbates, Levitas, et omnem clerum, et quoscunque illa tempestate capere potuit, ferro devinctos, quasi mortuos sæculi subterraneis specubus immersit. Inter quos ego ille peccator amabilis vester devinctus sum, et una pariter omnes horridos ergastulorum limum squalores. Viduavit Ecclesiam sacro ministerio, privavit oraculo, alienavit officio, et non est in hoc tempore nobis oblatio, neque sacrificium, neque incensum, neque locus primitiarum, quo possimus placare Dominum nostrum; sed in anima contrita et in spiritu humilitatis reddimus Christo vota laudationis, ita ut a conventu desinente psalmodiæ cantu, resonent penetralia carceris murmure sancto hymnorum. Quæ omnia prudenti relatione domnus Galindo vobis enucleatim poterit enarrare; quia nos partim mœrore depressi, partim fastidium impolitæ orationis vitantes, suis limitibus schedulam coarctavimus, ne in modum commentarii brevitatis transiret epistolaris.

11. Propter futurarum autem generationum sæcula illustranda, et ut expertes nostrarum tribulationum et ærumnarum non ficerent, saltim vel pauca e plurimis perstringamus. Quidam enim presbyterorum, diaconorum, monachorum, virginum, et laicorum repentino zelo divinitatis armati, in forum descen-

^a Quæ sequuntur omnia de Ecclesiæ nostratis calamitatibus sanctorumque martyrio, retro lib. i et ii, leguntur, atque ibi, si quid opus fuit, adnotavimus. Repetit vero hic eisdem verbis quædam D. Eulogius, quæ in *Documento Martyriali* posuit. MORAL.

^b Fors., delicto.

^c Apparet aliam ante epistolam sine salutationibus Eulogius ad hunc eundem Wiliesindum scripsisse. Hoc credo intelligit. Ego verba hæc, ut erant in exemplari, reliqui. MORAL.

^d Sub sancti Zachariæ nomine et tutela cœnobiū hoc fuit conditum. Hoc alterum nomen Serasiense, quo nunc utitur, loci fuit aut regionis. Id. Eandem sententiam amplectitur Yepesius, contra quam Ludovicus Bultellus Benedictinus e Congrega-

gentes, hostem fidei repulerunt, detestantes atque maledicentes nefandum et scelerosum ipsorum vatem Mahomat; et hoc modo contra eum animosum spiritum erigentes, testimonium protulerunt: « Virum hunc, quem vos summa veneratione excolitis, et cujus sectam præstigiosam, instinctu dæmoniorum elicita tanto honore suscipitis, magum, adulterum, et mendacem esse cognovimus, ejusque credulos æternæ perditionis laqueis mancipandos confitemur. Quare ergo vos, cum sitis homines prudentissimi, talibus sacrilegiis communicatis, et non potius Evangelicam veritatem intenditis? »

12. Hæc et his similia, prout Spiritus dabat eloqui eis, in conspectu regum et principum confitentes, omnes gladio vindice interempti sunt. Quorum decisa corpora stiptibus suspendentes post aliquot dies igne cremarunt, eorumque cineres fluvialibus aquis perdendos merserunt, pleraque vero inhumata præ foribus palatii relinquentes, volucris cavidibusque devoranda exposuerunt, adhibitis custodiis militum, ne quis Christianorum, intuitu humanitatis, carnibus nudata cadavera sepeliret, sicut scriptum est: *Posuerunt mortalia servorum tuorum escas volutilibus cæli, carnes sanctorum tuorum bestiiis terræ; effuderunt sanguinem eorum velut aquam in circuitu Hierusalem, et non erat qui sepeliret* (Psal. lxxviii, 2, 3). Quorum nomina diesque allisionum in fine epistole digeremus. Hujus rei causa nos devincti manemus, propter hoc compediti existimus: nostro deputantes instinctui, nostræque informationi ascribentes quidquid illi divinitus illustrati egerunt. Unde, quæsumus ut suffragia orationum vestrarum in defensionem nostram adhibeatis, nostrumque carcerem omnibus monasteriis vestris innotescere faciatis, et ut prout pia exoracione invigilent jubeatis; ita post peractum luctamen mundi de æterno præmio exsultetis.

13. Sane salutationum officia, quæ dudum, alias ^c proferendo, omisimus, nunc cernua mente persolvimus vosque feliciori serie temporum vigere exposcimus. Petentes ut, salva honoris vestri reverentia, non dedignemini nobis salutare amabiles et charissimos patres nostros, id est Fortunium Legerensis monasterii abbatem, cum omni collegio suo, Athilium Cellensis monasterii abbatem, cum omni collegio suo, Odoarium ^d Serasiensis monasterii S. Mauri distinguendum putat sancti Zachariæ monasterium a Serasiensi, hoc potissimum adductus argumento, quod prioris patronus erat S. Zacharias, posterioris S. Petrus, ut ex duobus vetustis instrumentis probatur (Blanca, *Hist. Aragon.*, ad annum 969). Præfuerat quidem S. Zachariæ monasterio Odoarius abbas, summæ sanctitatis magnæque scientiæ vir; sed longe ante quam hanc epistolam scriberet Eulogius, in qua eum uti mortuum laudat, et in fine epistolæ *Odoarium Serasiensis monasterii abbatem cum omni collegio suo* salutatur. Quod argumento est eum superstitem fuisse, non alterum Odoarium, quem unum eumdemque fuisse, adeoque unicum monasterium esse opinati sunt Morales et Yepesius. Hæc omnia Mabillonius in *Annalib. Ord. S. Benedicti* anno 851, num. 26 in fine.

sterii abbatem, cum toto agmine suo, Scemenum A Igalensis monasterii abbatem, cum omni collegio suo, Dadilanem a Hurdaspalensis monasterii abbatem, cum omni collegio suo. Salutamus etiam ceteros patres, quos in peregrinatione nostra tutores et consolatores habuimus, omnemque scholam dominicam in osculo sancto.

In nomine Domini, regnante in perpetuum Domino Jesu Christo, anno Incarnationis ejus octingentesimo quinquagesimo, æra octingentesima octuagesima octava, decimo quarto Kalendas Maias, Perfectus presbyter occubuit.

Sequenti vero anno, qui nunc est, æra octingentesima octuagesima nona, tertio Nonas Junias, Isaac monachus decidit, post quem Sancio Laycus de oppido Albensi, Nonas Junias, in hac ipsa æra, B martyriali obitu triumphavit.

Deinde Petrus presbyter, Walabonsus diaconus,

a Non dubito, quin id cœnobium intelligat, quod nunc de *Urdax* appellamus. Situm est trans Pyrenæos Galliam versus non admodum longe ab urbe Baiona dissitum. Et cum Eulogii tempore ordinis

Sabinianus, Wistremundus, Habentius, et Jeremias monachi, uno die unaque hora, septimo Idus Junias, in æra supradicta interempti sunt.

Sisenandus vero diaconus decimo septimo Kalendas Augustas eadem æra prostratus est.

Paulus diaconus decimo tertio Kalendas Augustas, æra qua supra, allisus est.

Theodemirus monachus, octavo Kalendas Augustas, eadem æra, occisus est.

Isti sunt qui tradiderunt corpora sua in morte propter testimonium veritatis, ut in aeternum viverent. Siquidem et duas virgines Christi Floram et Mariam, nobiscum ob eandem professionem nunc in ergastulum detruserunt, et quotidie de interitu comminantur.

Data decimo septimo Kalendas Decembris per Galindum Enniconis virum illustrem, æra octingentesima octuagesima nona b.

D. Benedicti fuerit, nunc est Præmonstratensis. MORAL.

b Sic fuit in exemplari. IDEM.

SANCTI EULOGII

ARCHIEPISCOPI TOLETANI ET MARTYRIS.

LIBER APOLOGETICUS MARTYRUM a.

ARGUMENTUM OPERIS

Decreverat divus Eulogius in hoc opere vitam et martyrium sanctorum Ruderici et Salomonis tantummodo scribere. Id enim initio jam indicat, et tandem in fine operis apparet. Verum, quia instabant adhuc pusillanimes quidam Christiani, qui propter imbecilles zelo quodam, sed non secundum scientiam, commoti, martyribus ultro sese iudicibus passionis causa offerentibus detrahebant; iterum adversus eos hoc opere insurgit, tanquam non satis haberet in primo libro contra hos valide pugnasse. Tractat autem locos quosdam ex his quibus jam responderat, et denuo alia refutat argumenta. Erat autem misere corruptum exemplar, lassato nimirum jam descriptore, et negligentius omnia excipiente. Hinc fuit hic multo magis in emendando sudandum. Neque tamen nobis permisimus nisi unum aut alterum verbum addere, permutare, transponere. Diximus autem jam auctorem Indiculi Luminosi id opus in defensionem martyrum scripsisse iisdem rationibus dilutis.

PROLOGUS AUCTORIS.

Dum, studio promendi martyrum gesta, operis hujus brevitatem exstruere intentarem, meumque exilium in indagazione præriorum sanctorum stylium immitterem, confestim oblatrantium stolidorum opiniones recolens, qui proprium de eo pro captu scientiæ ferentes iudicium, non, ut prioribus, his quoque reverentiam martyribus exhibendam esse decernunt; nisus sum in exordio operis adversus

a Scriptus anno 857.

C eos respondere. Quo contigit ut in vigorem Apologetici gestorum pertransiret materies. Et, licet suprema pars commentarii martyrum gestet agonem, et qualiter tropæis victoriarum milites Dei claruerint penultima series libelli exponat; pro eo tamen quod in principio delatorum maledictis occurri, potius *Apologeticus Sanctorum*, quam gesta solummodo martyrum appellari decrevi, ut, totam pro parte designans, mox limen lectionis recessum aperiret voluminis; ne, pro toto nominans partem, in aliud, quod non existimaret, prudens lector impingeret, foretque tunc facilis detrahendi infensis occasio, dum aliud nomen, aliud proderet volumen. Percurrant ergo lectores mei simpliciter quod fidelis devotio nostra in defensione martyrum pio Redemptori dicavit; nec ritu belluino laborem nostrum malivola intentione subsannent, quoniam scriptum est: *Omnis detractor eradicabitur*. Licet enim opus nostrum reprehensionibus dignum sit, Deo tamen, non invidis, arguendi nos manet iudicium, cui cum velle suppetit indulgendi, protinus subest facilitas exsequendi.

INCIPIT

TEXTUS OPUSCULI.

1. Egregia beatorum certamina martyrum felicitumque monumenta virorum, qui Deo fautore totius